Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto **HE 141/2020 vp**

10.11.2020

Rajavartio-osasto
Lainsäädäntöneuvos Jaana Heikkinen

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE EUROOPPALAISTA RAJA- JA MERIVARTIOSTOA KOSKEVAKSI TÄYDENTÄVÄKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI (HE 141/2020 vp)

Hallituksen esityksen tarkoituksena on tehdä eurooppalaista raja- ja merivartiostoa koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1896 edellyttämät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön.

Uudella raja- ja merivartiostoasetuksella tehostetaan perusoikeuksia täysimääräisesti noudattaen ulkorajavalvontaa ja yhteistä palauttamispolitiikkaa. Lisäksi parannetaan Euroopan raja- ja merivartiovirasto Frontexin edellytyksiä toimia kolmansissa maissa. Asetuksella kumotaan vuonna 2016 voimaantullut raja- ja merivartiostoasetus.

Uusi asetus ei muuta nykyistä jaetun vastuun periaatetta, eli vastuu ulkorajavalvonnasta on jaettu Frontexin ja jäsenvaltioiden kesken, mutta jäsenvaltioilla on ensisijainen vastuu oman ulkorajaosuutensa valvonnasta.

Raja- ja merivartioviraston tehtävät ja toimivaltuudet vastaavat pääosin kumotun raja- ja merivartiostoasetuksen mukaisia tehtäviä ja toimivaltuuksia. Viraston tehtävät kuitenkin laajenevat kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseen liittyen, esimerkiksi operatiivisen ja teknisen avun antamiseen liittyen.

Pysyvä joukko

Uudella asetuksella perustetaan Frontexin käyttöön raja- ja merivartioston pysyvä joukko, johon kuuluu 10 000 operatiivista henkilöä vuoteen 2027 mennessä. Pysyvä joukko koostuu viraston omasta operatiivisesta henkilöstöstä (luokka 1) sekä jäsenvaltioiden viraston käyttöön pitkäaikaisesti (luokka 2, kaksi vuotta) ja lyhytaikaisesti (luokka 3, neljä kuukautta) antamasta henkilöstöstä sekä nopean toiminnan reservistä (luokka 4).

Pysyvä joukko toimii rajaturvallisuusryhmien, muuttoliikkeen hallinnan tukiryhmien ja palautusryhmien jäseninä yhteisoperaatioissa, nopeissa rajainterventioissa ja palautusinterventioissa jäsenvaltioissa tai kolmansissa maissa. Pysyvän joukon ryhmien jäsenten tehtävät ja toimivaltuudet vastaavat pääosin kumotun asetuksen mukaisia toimivaltuuksia.

Raja- ja merivartiostoasetus ei tarkoita itsenäisesti käytettävien rajavalvonnan toimivaltuuksien antamista Frontexille tai pysyvän joukon ryhmien jäsenille

Suomessa. Kaikissa tilanteissa vastaanottava jäsenvaltio antaa ohjeet sen alueella toimiville viraston joukoille. Lähtökohtaisesti viraston henkilöstö toimii vain jäsenvaltion virkamiesten läsnä ollessa.

Raja- ja merivartiostoasetus mahdollistaa pysyvän joukon ryhmien jäsenten valtuuttamisen toimimaan jäsenvaltion puolesta samoin kuin voimankäytön niin, etteivät jäsenvaltion virkamiehet ole läsnä. Isäntäjäsenvaltio voi myös valtuuttaa ryhmien jäsenet tekemään päätöksiä pääsyn epäämisestä ja viisumin epäämisestä rajalla. Hallituksen esityksen mukaan Suomi ei käytä tätä kansallista liikkumavaraa. Suomi ei valtuuttaisi ryhmien jäseniä toimimaan puolestaan eikä sallisi voimankäyttöä alueellaan ilman suomalaisen rajavartiomiehen tai poliisimiehen läsnäoloa. Pääsyn epäämistä, viisumin epäämistä tai viisumin myöntämistä rajalla koskevia päätöksiä voisivat tehdä jatkossakin vain suomalaiset virkamiehet.

Suomen osuus pysyvästä joukosta vuonna 2021 on 8 pitkäaikaisesti lähetettyä virkamiestä, 72 lyhytaikaisesti lähetettyä virkamiestä ja 30 nopean toiminnan reserviin varattua virkamiestä. Luvut kasvavat vuosittain, kunnes vuonna 2027 Suomen osuus on 30 pitkäaikaisesti lähetettyä virkamiestä ja 110 lyhytaikaisesti lähetettyä virkamiestä.

Suomen osallistuminen pysyvään joukkoon vuonna 2021 otetaan huomioon 4 270 000 euron lisäyksenä talousarvioesityksessä momentilla Rajavartiolaitoksen toimintamenot. Rajavartiolaitos vastaa vuonna 2021 myös muiden viranomaisten palkkakustannuksista näiden osallistuessa pysyvään joukkoon Suomen kiintiössä. Vuoden 2021 aikana tarkistetaan pysyvän joukon kustannusten jakauma eri viranomaisten kesken vuodesta 2022 alkaen.

Rajavartiolainsäädännön muutokset

Rajavartiolakiin lisättäisiin säännös sisäasiainhallinnon virastojen pysyvään joukkoon osallistumisesta päättämisestä eli Suomen kiintiön jaosta sisäasianhallinnon viranomaisten kesken (15 b § 1 momentti). Lakiin lisättäisiin myös säännökset Rajavartiolaitoksen koordinaatiovastuusta Euroopan yhdennetyn rajaturvallisuuden toimeenpanossa Suomessa ja Suomen osallistumisessa Frontexin toimintaan samoin kuin Rajavartiolaitoksen roolista kansallisen Eurosur-koordinointikeskuksen ylläpitäjänä (15 b § 2 ja 4 momentti). Säännökset olisivat uusia, mutta vastaisivat nykyistä käytäntöä. Lisäksi rajavartiolakiin lisättäisiin täsmentävät säännökset rajavartiomiehen toimivaltuuksista pysyvän joukon ryhmän jäsenenä Suomen ulkopuolella (35 i §).

Rajavartiolaitoksen henkilötietolakiin otettaisiin uusi säännös Rajavartiolaitoksen oikeudesta saada kansallisen tilannekuvan tuottamiseksi ja ylläpitämiseksi komission täytäntöönpanosäädöksessä säädettyjä välttämättömiä tietoja poliisilta, Tullilta, Maahanmuuttovirastolta, hätäkeskustietojärjestelmästä, ilmailuviranomaisilta ja liikenteen ohjauspalvelun tarjoajalta (22 a §). Meripelastusrekisterin tietoja saisi käsitellä vastaavassa tarkoituksessa.